

גמרא:

ושמואל אמר: תתאה גבר, התחתון הוא שמחממו או מצננו לעליון.

איתמר:

ולפיכך: חם לתוך צונן: הרי זה מותר.

צונן לתוך חם: הרי זה אסור.⁽⁴⁵⁾

ומקשינן ממשנתנו על שמואל, הסובר "תתאה גבר":

א. אם נפל חם לתוך חם, דברי הכל:

בשר שנפל לתוך חלב, או דבר איסור ודבר היתר [בין יבש ובין לח] שנפלו זה לתוך זה, או זה על זה [מאירי], כך הוא דינם:

תנן: נטף מרוטבו של הפסח על החרס וחזר אליו, הרי זה יטול את מקומו.

א-עו הרי זה אסור, ואפילו הפריד אותם זה מזה והדיח את היבש, כי בולעים הם זה מזה.

וקא סלקא דעתך של בני הישיבה שהקשו מכאן, כי משנתנו מדברת כשנפל מרוטבו החם של הפסח על חרס צוננת, וכדמפרש ואזיל ביאור המשנה.

ב. אם נפל צונן לתוך צונן והפרידם והדיח את היבש, דברי הכל: הרי זה מותר, כי אין ההיתר בולע מן האיסור בצונן.

[קושיית הגמרא להלן מתבארת על פי דברי התוספות]

ג. אם נפל חם לתוך צונן שהיה העליון חם והתחתון צונן, או צונן לתוך חם, נחלקו בהם רב ושמואל:

והשתא תיקשי: בשלמא לרב דאמר: עילאה גבר, משום הכי יטול את מקומו.

רב אמר: עילאה גבר [העליון נוצח], כלומר: העליון מחמם את התחתון כשהעליון חם, ומצננו לתחתון כשהעליון קר.

כיון דהרי אזל רוטב [הולך לו הרוטב] העליון החם, ונפול על החרס התחתון ונוצחו ומרתח ליה לחרס [מחמם הוא את החרס].

ולפיכך:

ושוב הדר חרס מרתח ליה לרוטב, חוזר החרס — שנתחמם מן הרוטב — ומרתיח את הרוטב.

חם שנפל לתוך צונן: הרי שניהם חמים ובולעים הם זה מזה, ואסור.

ולפיכך יטול את מקומו:

ואילו צונן שנפל לתוך חם: אין בולעין הם זה מזה, ומותר, לאחר שיפרידם וידיח את היבש.

שהרי: כי הדר הרוטב — שנרתח מחמת

בצל"ח שנתן טעם למה הוצרך רש"י הפרשן לפסוק הלכה; ולמה לא המתין עד סוף הסוגיא, ראה שם.

45. פסק רש"י: אף כי קיימא לן הלכתא כרב באיסורי, במחלוקת זו הלכה כשמואל, כיון ששתי ברייתות דלקמן הרי הן כדבריו; וראה

דבר אחר — אפסח [כשחזור ונפל הרוטב על הפסח].

הרי כבר קא מטוי רוטב הפסח, הרי כבר נצלה רוטב הפסח מחמת המימותא דחרס [מחמימותו של חרס]!

ואם כן: כשחזור הרוטב אצל הפסח ונבלע בו, צריך הוא ליטול את מקומו, כי הרי: רחמנא אמר "צלי אש" ולא צלי מחמת דבר אחר, כגון רוטב שנתחמם מן החרס. (46)

אלא לשמואל דאמר: תתאה גבר, תיקשי משנתנו:

כי הרי החרס התחתון כיון דצונן הוא, אדרבה: אקורי מיקר ליה לרוטב [מקור הוא את הרוטב].

ואם כן: כשחזור הרוטב ונופל על הפסח אמאי יטול את מקומו, והרי אף הרוטב עצמו מותר הוא [תוספות בדעת רש"י]!?

ומשינין: כשם דאמר רבי ירמיה אמר שמואל, לתרץ על קושיא דומה מסיפא של המשנה "נטף מרוטבו על הסולת" [לקמן בגמרא]: משנתנו מדברת בסולת רותחת!

הכא נמי יש לתרץ על קושייתנו: משנתנו

מדברת בחרס רותח, ומשום כך יטול את מקומו.

כי הרי נתחמם הרוטב מחומו של חרס ונעשה צלי מחמת דבר אחר, וכיון שנבלע בפסח, צריך הוא ליטול את מקומו. (47)

תו מקשינן ממשנתנו לשמואל, [והיא הקושיא שנזכרה כבר]:

תנן: נפל מרוטבו של הפסח על הסולת, הרי זה יקמוץ את מקומו.

קא סלקא דעתך בסולת צוננת, והשתא תיקשי:

בשלמא לרב דאמר: עילאה גבר, משום הכי יקמוץ את מקומו וישרפנו.

ומשום: דהרי מרתח לה — הרוטב החם העליון — לסולת דהדר הודרניה [הנמצאת סביב הרוטב].

ושוב הדרא סולת ומרתחא ליה לדידיה [חזור הסולת ומחממת את הרוטב], וקא מטוי רוטב מחמת המימותא דפולת [נצלה הרוטב מחמימותו של סולת].

ולכן יקמוץ את מקומו וישרפנו, כי הרי

ותתאה גבר!?

והוסיפו, שאין לומר: דברישא ששינינו "חרסו של תנור" פשיטא ליה להגמרא שהחרס חם הוא, ולא סלקא דעתין שהחרס צונן הוא אלא במציעתא ששינינו: נטף מרוטבו על "החרס" ולא הזכיר חרסו של תנור שדרכו להיות חם; זה אינו, דמאליו משמע "דמדנקט חרס משמע דבחרס תנור איירי". וראה דבריהם מה שיישבו בזה.

46. נתבאר על פי תוספות ומהרש"ל, וכדמוכרח מדברי רש"י במשנה; ומלשון התוספות נראה שיש שאין גורסים כלל "וכי הדר רוטב וכו'", וגם רש"י לא הזכיר מילים אלו.

47. תמהו התוספות: לפי מה דסלקא דעתין שהחרס צונן הוא, אם כן היה להגמרא להקשות מרישא דמתניתין "נגע בחרסו של תנור יקלוף את מקומו", ואמאי, והלא החרס צונן הוא,

תו מקשינן ממשנתנו לשמואל:

תנן: סבו לפסח בשמן של תרומה, אם חבורת כהנים יאכלו, אם של ישראל: אם חי הוא ידיחנו, אם צלי הוא יקלוף את החיצון.

בשלמא לרב דאמר: עילאה גבר, אמטו להכי פגי ליה — אף כשהצלי היה חם — בקליפה [משום כך הוא שדי לו בקליפה].⁽⁴⁸⁾

ומשום, דעילאה [השמן העליון] הרי צונן הוא, ומצנן את הפסח התחתון, ואין כאן חום שיבליע את השמן בפסח כדי נטילה.⁽⁴⁹⁾

ודי היה לו בהדחה, אלא שמכל מקום צריך ליטול ממנו כדי קליפה, שהרי לא גרע מצלי קר שצריך קליפה, מאחר שצלוי ויבש הוא, ואי אפשר שלא יכנס בו השמן מעט.⁽⁵⁰⁾

אלא לשמואל דאמר: תתאה גבר, תיקשי משנתנו:

הרוטב שבסולת — אסור, דרחמנא אמר "צלי אש", ולא צלי מחמת דבר אחר, כגון רוטב שנתחמם מן הסולת.

אלא לשמואל דאמר: תתאה גבר, תיקשי משנתנו:

כי הרי הפולת כיון דצוננת היא, אדרבה: אקורי קא מיקר ליה לרוטב [מצננת היא את הרוטב] ולא נאסר הרוטב [תוספות בדעת רש"י].

ואם כן למה לי יקמוץ את מקומו — דהיינו, שיקמוץ את הסולת וישרפנו — והרי יכול לאוכלו?!

אמר משני רבי ירמיה אמר שמואל: משנתנו בסולת רותתה.

ולכן יקמוץ את הסולת וישרפנו: כי הרי הסולת הרותחת מחממת את הרוטב שנפל בה, ואוסרתו לרוטב משום "צלי מחמת דבר אחר".

שהתוספות כתבו הטעם מפני שהוא רך, ורש"י נתן טעם מפני שצלוי ויבש הוא, [וראה בהערות לקמן בדעת רש"י בזה].

ואילו לדעת המאירי שהובאה בהערה (43) במשנה, הסובר: שאין דין משנתנו אמור אלא בחם ולא בצלי צונן. לפי דעתו יש לפרש דברי הגמרא, על דרך שאמרו בגמרא לקמן לשמואל הסובר תתאה גבר, דמכל מקום עד שמצנן התחתון את העליון בלע וטעון קליפה.

ואם כן הוא הדין לרב הסובר עילאה גבר, נמי אמרינן: עד שמקרר השמן העליון את הפסח הרי הוא בולע מן השמן כדי קליפה, ולפיכך טעון קליפה אפילו לרב הסובר עילאה גבר.

וכבר תמה בשפת אמת על רש"י למה לא אמר טעם זה.

48. כלומר: כי אפילו לשיטת התוספות בפירוש "צלי" במשנה — ראה הערה במשנה — שמשנתנו בצלי מדברת בצונן, היינו גם בצונן, ומכל מקום מיירי גם בצלי חם, שפת אמת.

49. רש"י, וטעות סופר הוא ברש"י, וצריך לומר "ואקורי".

והוסיפו בתוספות לבאר הקושיא: אין המשנה מדברת כשסכו בעודו בתנור, שאם לא כן, על ידי רתיחת התנור היה נבלע, אפילו למאן דאמר עילאה גבר; וראה הערה (43) במשנה, בשם המאירי.

50. רש"י, והיינו לכאורה כשיטת התוספות שנתבארה במשנה, שהצלי אפילו כשהוא צונן והשמן צונן הרי הוא בולע כדי קליפה, אלא

ותמהינן אברייטא: האיך קתני חם לתוך צונן, מדיח?!

והרי כיון דחם הוא העליון, אדמוקר ליה התחתון לעליון [עד שמצנן התחתון את העליון] אי אפשר דלא בלע העליון החם פורתא [אי אפשר שלא יבלע העליון החם מעט מן התחתון].

וכיון שכן, קליפה מיהא ניבעי [נצריכנו קליפה]?! (52)

אלא אימא [כך תשנה בבריתא]: חם לתוך צונן, קולף; צונן לתוך צונן, מדיח.

תניא נמי אידך כשמואל: בשר רותח שנפל לתוך חלב רותח, וכן בשר צונן שנפל לתוך חלב חם, אסור דתתאה גבר.

חם לתוך צונן דתתאה גבר, וכן צונן לתוך צונן, מדיח.

ותמהינן על ברייתא זו, כדתמהינן אברייטא דלעיל: וכי חם לתוך צונן, מדיח?!

והרי כיון דחם הוא הבשר העליון, אדמוקר ליה החלב התחתון לבשר העליון, אי אפשר

שהרי כיון דחם הוא הפסח התחתון ומחממו לשמן העליון, אם כן: מבלע בלע הפסח מן השמן כדין חם לתוך חם.

ואם כן אמאי סגי ליה בקליפה, והרי כדי נטילה בעינן, כיון שהשומן נבלע בפסח הרבה [וכדלעיל במשנה גבי רוטב].

והואיל ובעינן "כדי נטילה", שוב ממילא בפסח זה שניסוך כולו בשמן, ניתפר הפסח לגמרי שהרי "כולו בכלל נטילה" [נתבאר על פי המאירי במשנה בד"ה ונתגלגלן]?

ומשינינן: שאני סיכה, דמשהו בעלמא הוא דעבידא [במשהו בעלמא סכין אותן], ושיערו חכמים שאינו בולע אלא כדי קליפה [מאירי]. (51)

תניא כוותיה דשמואל דתתאה גבר:

חם לתוך חם, אסור; וכן צונן שנתן לתוך חם, אסור, דתתאה גבר, והוי כחם לתוך חם.

חם לתוך צונן שאינו מתחמם מן העליון וצונן לתוך צונן, מדיח ומותר.

הרי למדנו בהדיא שתתאה גבר כשמואל.

ולא התחתון הקר. אבל בתוספות ד"ה תנן, כתבו "דכולי עלמא מודו דתתאה בלע כדי קליפה".

ובשפת אמת הביא גם בשם הרשב"א חולין קיב א, שכתב: "דבפרק כיצד צולין מסקינן דהתחתון הצונן מתחמם מהעליון וכולע ובעי קליפה"; ותמה השפת אמת עליו: שהרי אין מפורש כן בהדיא בגמרא.

51. צריך ביאור: וכי אטו ברוטב שחזר אל הפסח מן החרס, יש יותר מן השמן שסכין בו את הפסח?! ואם כן: למה ברוטב שחזר על הפסח צריך כדי נטילה?!

52. נתבאר על פי משמעות לישנא דגמרא [כמו שכתב בשפת אמת; וכן היא משמעות לשון רש"י], שהעליון לבדו הוא שבולע כדי קליפה,

הוא כרותה, לא אמרן אלא שנמלח כל כך עד שלא נאכל מחמת מלחו, כלומר: שנתקלקל טעמו מחמת מליחותו [ואין צריך שלא יהא שום אדם יכול לאוכלו מחמת מלחו, רש"י].

אבל אם נאכל הוא מחמת מלחו, לא אמר שמואל שיהא כרותח.

ההוא בר גוזלא [גוזל קטן] דנפל לכרא דכמכא [שנפל לכד של כותח] שיש בו חלב, והיו שניהם צוננים, אלא שהיה הכותח מלוח ונאכל מחמת מלחו.

שרייה [התירו] רב חיננא בריה דרבא מפשרוניא [שם מקום] בהדחה בעלמא, "אע"ג דכותח מליח היה" [לשון רש"י חולין קיב א].⁽⁵⁵⁾

אמר רבא: מאן חכים למישרא מילתא כי הא, אי לאו רב חיננא בריה דרבא

דלא בלע הבשר פורתא [מעט מן החלב], ואם כן קליפה מיהא ניבעי! !

אלא אימא: חם לתוך צונן, קולף; צונן לתוך צונן, מדיח.⁽⁵³⁾

אמר מר: [בשר] צונן לתוך [חלב] צונן, מדיח:

אמר רב הונא: לא שנו, אלא שלא מלחו לבשר, אבל מלחו לבשר, אסור.⁽⁵⁴⁾

ומשום הא דאמר שמואל:

א. מליח הרי הוא כרותח — ובלע.

ב. כבוש הרי הוא כמבושל, אם נכבשו איסור והיתר יחד בתוך חומץ, כשיעור שאם היה נותנן על גבי האור היה מרתיח ומתחיל להתבשל, הרי כולו אסור.^(54*)

אמר רבא: הא דאמר שמואל: מליח הרי

ונאכלים מחמת מלחם, וראה מה שהעיר על זה בכנסת הגדולה שם.

*55. כתב המאירי, והובא לעיל בהערה (43), ד"צלי" ו"חי" שאמרו כאן, היינו צונן וחס, וזה הוא כשיטתו במשנה; ולדעת תוספות במשנה, דצלי היינו אפילו צונן, הוא הדין הכא, ובבית יוסף סוף סימן צ"א הביא בזה מחלוקת ראשונים.

והביא הבית יוסף שם בשם רש"י, "והני מילי חי, כלומר חי צונן אבל צלי רותח קליפה בעי", וזה הוא כשיטת המאירי.

ובש"ך שם סעיף קטן כ"א, כתב שאמנם כן משמע ברש"י בסוגיין סוף עמוד זה [ולא ביאר דיוקן], ותמה על המהרש"ל שכתב שאין כל הכרח מפירושו רש"י.

וצריך עיון מרש"י לעיל ד"ה צונן — הובא

53. ראה בתוספות ד"ה תניא, שביארו לשם מה הביאה הגמרא ברייתא שניה שאין בה תוספת על הראשונה; וראה ישוב לזה בליקוטי רבינו עקיבא איגר.

54. ראה בבית יוסף סימן צ"א כמה שיטות ראשונים בזה, אם נאסר כדי קליפה לבד, או כדי נטילה או כולו.

*54. ואם היו כבושין בשאר משקין — חוץ מציר שהוא כחומץ — שיעור כבישתם מעת לעת או ג' ימים כפי דעות הראשונים בזה; נתבאר על פי ב"ח סימן ק"ה בהבנת רש"י.

55. מלשון רש"י זה דקדק מהר"ם מרוטנבורג בשו"ת סימן קי"ח, שהכותח מליח היה והגוזל תפל; אבל בבית יוסף סוף סימן צ"א כתב בשם רש"י, שהן הגוזל והן הכותח מלוחים היו

ונוח לבלוע, וכשנפל לכותח היה צמא לבלוע, ובלע [רש"י חולין; והר"ח כתב: כי אגב חריפות התבלין בלע], [ראה הערה (57)].

* * *

אמר רב:

בשר שחוטה שמן שצלאו בתנור אחד **עם** עב-
בשר נבילה כחוש, אפילו היה כל אחד מהם בשפור נפרד ורחוקים זה מזה, הרי בשר השחוטה **אסור**.

כלומר: לא מיבעיא אם היה בשר הנבילה שמן, ובשר השחוטה כחוש, שנאסר בשר השחוטה, כי הבשר השמן מוציא ריח, והוא נכנס בבשר שעמו בתוך התנור, ואוסרו.

אלא אפילו היה בשר הנבילה כחוש שאינו מוציא ריח, הרי אסור בשר השחוטה אם היה הוא שמן.

ומאי טעמא, כי **מפטמי אהרדי** [מפטמין הן

מפשרוניה [וכי מי עוד חכם שיודע להתיר דבר זה כמו רב חיננא] **דגברא רבה הוא** [שאדם גדול הוא] והתירו בחכמתו.

וטעמו של רב חיננא: **כי אמר לך, כי אמר שמואל מליח הרי הוא ברותח**, כשאין נאכל מחמת מלחו, אבל האי נאכל מחמת מלחו, ולפיכך אין דינו כרותח.

והני מילי שהגוזל מותר, כשהיה חי, **אבל צלי בעי קליפה**, [ראה לעיל בהערה *55].

ולא אמרן שבצלי די לו בקליפה [רש"י], **אלא בגוזל דלית ביה פילי** [בקעים, מאירי; ובר"ח: כמין גומות].

אבל אית ביה פילי בגוזל הצלוי, שוב לא סגי ליה בקליפה, לפי שבולע דרך הנקבים וכולו **אסור** [רש"י חולין קיב א] (56).

ואי מתובל הגוזל בתבלי [תבלינים], הרי כולו **אסור** [ר"ח ובי"].

ומשום שהתבלין שנתבשל עמו מרכז אותו

ביה פילי בלע טפי, ואי נמי **צלי ומתובל** בלע טפיי".

מבואר דמבין בדברי רש"י, דמיירי כשהיה הגוזל המתובל רותח; אמנם ברש"י שלפנינו כתב בהדיא לענין מתובל בתבלין, דהגוזל צונן היה.

ואם נפרש בדעת רש"י [ודלא כהבית יוסף ראה הערה (*55) לעיל], דצלי בסוגיין היינו צונן, יש להעמיד דברי הבית יוסף דמתובל בתבלי היינו שהיה צלי ומתובל, אלא שצלי אינו רותח אלא צונן.

ובש"ך בסימן צ"א סקכ"א הבין אף הוא בדעת רש"י דצלי היינו רותח, אבל משמע מדבריו בדעת רש"י, שלא מיירי שהיה גם צלי וגם מתובל, אלא שהיה צונן ומתובל.

לעיל בהערה (50) — דנראה בהדיא שסובר כשיטת התוספות, וכפי שנתבאר לעיל.

56. א. בבית יוסף סוף סימן צ"א הביא בזה מחלוקת הראשונים, אם בצלי מיירי או אף בחי. ב. בלשון הטור והשולחן ערוך סוף סימן צ"א משמע, שאין דין זה אמור אלא כשנפל לכותח מליח, ואף שנאכל הוא מחמת מלחו; אבל הדרישה כתב בדעתם, כי אפילו אם לא היה מליח כלל, אסור; וכן כתב הש"ך.

57. בבית יוסף סוף סימן צ"א, כתב, דנראה מדברי רש"י דאית ביה פילי ומתובל בתבלין "אצלי קאי, כלומר, ואם צלי הוא ואית ביה פילי בלע טפי וכולו אסור, דכיון דאית ביה תרתי לגריעותא, חדא דצלי רותח הוא, ועוד, דאית